

V. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ПЕДАГОГІКА

УДК 37.015.31:159.928
К 56

Світлана КОНОВЕЦЬ,

*доктор педагогічних наук, професор, академік
Академії міжнародного співробітництва
з креативної педагогіки, старший науковий
співробітник лабораторії громадянського
та морального виховання Інституту проблем
виховання НАПН України,
м. Київ, Україна*

АРТ-ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Коновець С. В. Арт-технології у розвитку креативності особистості. У статті розглядаються основи і сутність феноменів: «арт-терапія», «арт-педагогіка», «арт-технологія», «креативність», та визначаються їх педагогічні можливості для творчого становлення особистості. Обґрунтовується актуальність проблеми використання арт-технологій у процесі розвитку креативності особистості, що сприяє розширенню її культурного тезаурусу, збагаченню емоційно-почуттєвої сфери та стимулюванню прояву творчої активності. Презентуються основні різновиди арт-технологій в якості ефективних освітньо-виховних засобів, які виступають важливим чинником у розвитку креативності особистості.

Ключові слова: арт-терапія, арт-педагогіка, арт-технологія, креативність особистості, розвиток креативності.

Коновець С. В. Арт-технологии в развитии креативности личности. В статье рассматриваются основы и сущность феноменов: «арт-терапия», «арт-педагогика», «арт-технология», «креативность», и определяются их педагогические возможности для творческого становления личности. Обосновывается актуальность проблемы использования арт-технологий в процессе развития креативности личности, что влияет на расширение её культурного тезауруса, обогащению эмоционально-чувственной сферы и стимулированию сферы, а также стимулированию проявления творческой активности. Презентуются основные виды арт-технологий в качестве учебно-воспитательных средств, которые выступают важной предпосылкой в развитии креативности личности.

Ключевые слова: арт-терапия, арт-педагогика, арт-технология, креативность личности, креативность личности, развитие креативности.

Konovets S. Art-technology in the development of personal creativity. This article covers the basics and essence of phenomenon of «art therapy», «art education», «art technology», «creativity» and determines their educational opportunities for creative development of personality. Relevance of using art technology in the development of individual creativity that promotes its cultural thesaurus, enriches emotional and sensitive sector and stimulates the manifestation of creative activity is explained. In the article the main varieties of art technology as effective development and educational tools that serve as important factor in the development of creativity of the individual are presented.

Key words: art therapy, art education, art technology, personal creativity, development of creativity.

© Світлана Коновець, 2017

Постановка проблеми. У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» наголошується на гострій потребі нашого суспільства у цілісних креативних особистостях, спроможних до самоствердження у різних видах буття і діяльності та реалізації своїх творчих потенцій. Відтак, сучасна педагогічна теорія та практика мають доводити актуальність зміни знаннєвої парадигми освіти і виховання на діяльнісно-розвивальну й обов'язкового переходу від інформаційно-репродуктивного до особистісно-зорієнтованого і творчо-спрямованого розвитку кожної особистості.

Мета статті – обґрунтувати положення про те, що нині цілком послідовним і доцільним кроком у вдосконаленні навчально-виховного процесу є реалізація продуктивних ідей «емоційного балансу мистецтва» арт-педагогічними засобами, коли за допомогою різних видів і форм мистецтва, як важливими орієнтирами щодо певних цінностей, досвіду, знань і уявлень, може успішно здійснюватися розвиток креативності особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій базується на положеннях теорій і концепцій щодо результативності розповсюдження по всьому світу таких сучасних мистецько-педагогічних засобів, як: арт-терапія, арт-педагогіка та арт-технології.

Проблеми, пов'язані із зазначеними феноменами ґрунтовно й послідовно досліджують учені з галузей: теоретичної і практичної психології, педагогіки, соціології, мистецтвознавства (Г. Балл, Т. Барішева, В. Беккер-Глош, Е. Берн, Л. Виготський, Дж. Гілфорд, А. Грецов, І. Зверєва, І. Зязюн, В. Кокоренко, О. Комаровська, О. Кондрицька, Е. Крамер, Л. Лебедева, К. Мальчиоді, Р. Мартін, А. Маслоу, В. Моляко, Л. Полторака, Я. Пономарьов, Н. Рождественська, В. Роменець, О. Сорока, Н. Сучкова, С. Хоган та інші).

Аналіз досліджень відповідної проблематики уможливорює висновок відносно того, що у сучасній теорії мистецької освіти і естетичного виховання все активніше реалізується ідея «емоційного балансу мистецтва», а в психолого-педагогічній практиці – впроваджуються арт-технології, які виступають важливими орієнтирами щодо формування певних цінностей, знань й уявлень всіх без винятку людей.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні довелось гостру потребу нашого суспільства у цілісних особистостях, вільно володіючих новітніми технологіями різних видів діяльності та спроможних до реалізації своїх творчих потенцій. Тому справедливим вбачається міркування А. Маслоу, який вважав, що основним джерелом творчої діяльності людини виступає її неперервне прагнення до самоактуалізації та самовираження.

З огляду на це, нині безсумнівно є значення «арт-терапії», або «терапії через мистецтво», оскільки завдяки використуванню різноманітних мистецьких засобів може здійснюватися функція

відновлювання емоційної рівноваги і творчого розвитку людини. Адже саме цілісні творчі особистості краще за інших спроможні концентрувати свої інтелектуально-почуттєві та продуктивно-творчі ресурси для подолання перешкод і вирішення внутрішніх і зовнішніх проблем у пізнанні та діяльності.

Засновником руху «арт-терапії» називають британського художника Адріана Хілла, який у 1938 р. запропонував для оздоровлення хворих людей використовувати засоби образотворчого мистецтва. Специфіка «арт-терапії», котру здійснював А. Хілл та його послідовники полягала у використанні художніх матеріалів у поєднанні з різноманітними формами творчого самовираження. Позитивні результати такої діяльності дали динамічний поштовх для широкого розповсюдження арт-терапії у ХХ ст. по всьому світу відносно і зовсім здорових людей.

Разом з тим, вважається, що виникнення арт-терапії базувалося на теоретичних ідеях З. Фрейда та К. Юнга, які згодом набули подальшого розвитку в концепціях К. Роджерса та А. Маслоу стосовно гуманістичної моделі становлення особистості. Положення цих концепцій базувалися на тому, що арт-терапія, сприяючи встановленню балансу між безсвідомим та свідомим «Я», при активному використанні мистецтва в розвитку особистості, значною мірою полегшує процес її індивідуалізації, самовираження та самоствердження.

Арт-терапія об'єднує велику кількість різноманітних підходів, технік, форм і методів для творчого й експресивного самовираження особистості. Особливо важливою бачиться технологічна функція арт-терапії, котра, перш за все активізує творчі можливості людини, оскільки у такому сенсі значення засіб може застосовуватися не стільки в якості інструмента для колективної інтерактивної «арт-терапії», але і як мотиваційний фактор для самореалізації особистості у креативній діяльності.

Здебільшого проблемами, пов'язаними з арт-терапією традиційно опікувалися дослідники у галузі теоретичної та практичної психології. Й загалом, основну мету арт-терапії вчені вбачали в гармонізації розвитку особистості через розвиток спроможностей до самоактуалізації та самопізнання. Тому є дуже переконливим висновок А. Маслоу який справедливо підкреслював: «...Ми можемо здобути дуже важливі уроки з досвіду терапії, креативного підходу до освіти і навчання мистецтвам» [6:82].

Для підтвердження погляду А. Маслоу доцільно згадати унікальний приклад використання художньої фотографії як інструменту «арт-терапії» для сліпих людей. Увагу привертає те, як сучасний учений з Болівії Крістіан Ломбарді винайшов та застосував креативний підхід до занять художньою фотографією із зовсім сліпими людьми. Він використовував цей вид творчості не лише для процесу наведення на об'єкт та зйомки. Ще зовсім неординарно за допомогою дотиків, рухів, звуків, ароматів та орієнтації у просторі (через чисті емоції та почуття) дослідник навчав людей різного віку «бачити без погляду», і вони створювали високоху-

дожні фотографії, якими захоплювався широкий загал зрячих.

У такому ж контексті варто згадати приклад, коли у всесвітньо відомому музеї Арт Брют, заснованому в 1945 р. Жаном Дюбюффе у швейцарській Лозанні, репрезентується колекція неймовірно оригінальних картин, рисунків, скульптур, рельєфів з мушлів й терракоти, гобеленів, вишиванок, моделей одягу, фантастичних конструкцій з різних побутових матеріалів, котрі створили художники-самоуки та маргинали (медіуми, хворі й засуджені люди). Театральні композиції Алоїзи, статуетки з хліба Базельського В'язня, картини з вкрапленими музичними знаками, біблійські легенди, вишиті на багатометрових полотнах винахідливими митцями-аматорами зачаровують глядачів не лише технікою виконання, але й художньою досконалістю, вишуканістю та особливою образністю.

Варто наголосити на тому, що значною увагою арт-терапія давно користується у Великобританії, Німеччині, Ізраїлі, США, Швейцарії, Польщі. Останнім часом вона стає дедалі популярнішою і в Україні. Зокрема, високої оцінки заслуговує цікава за змістом та формами є діяльність центру «Лелека» та шкіл «Символодрама», «Ейдетика», «Школи цілісної людини» у м. Києві, а також багатьох інших арт-терапевтичних центрів, шкіл і асоціацій у різних регіонах нашої країни.

Як свідчить досвід, роботи цих організацій і закладів, саме різні форми арт-терапії уможливають естетичне сприйняття широким загалом людей краси рідного краю, соціальних та особистісних стосунків, багатьох естетичних предметів, що оточують кожного з дитинства, і тому мають визначальний вплив на творчий розвиток будь-якої особи та формування у неї естетичних почуттів, ідеалів, смаків, потреб, оцінок. При цьому, необхідно констатувати, що у сучасних умовах конче важливим та необхідним є оволодіння кожною, передусім, юною людиною, високо розвиненим почуттям безкорисливого милування Красою.

Але, з огляду на особливу актуальність наукових пошуків щодо розвитку креативності особистості та впливу мистецтва на цей процес, зазначені проблеми усе частіше розглядаються вченими з галузей: педагогіки, культурології, соціології, мистецтвознавства, при тому стосовно цілком здорових людей та особливо дітей і молоді.

Водночас, попри те, що дефініції «арт-терапія» та «арт-педагогіка» нерідко ототожнюються, сутність поняття «арт-педагогіка», яке останнім часом набуває особливої уваги не лише у дослідників, але значною мірою – у практикуючих вчителів, викладачів, вихователів різних навчальних закладів, є дещо відмінним від поняття «арт-терапія». Для прикладу, значення терміну «арт-педагогіка» сучасні вчені (В. Анісімов, О. Булатова, Т. Добровольська, Л. Комісарова, Є. Таранова, С. Хлебнік, Ю. Шевченко), тлумачать, як «синтез двох галузей наукового знання (мистецтва й педагогіки), що забезпечують розробку теорії та практики педагогічного процесу художнього розвитку дітей і питання фор-

мування основ художньої культури через мистецтво та художньо-творчу діяльність» [1: 24].

Зокрема, О. Таранова терміном «арт-педагогіка» називає «галузь педагогічної науки про специфіку інтегруючого впливу усіх видів заняття мистецтвом і пробуджених ним форм продуктивної активності особистості на систему її соціальних зв'язків і ставлення», а основними результатами арт-педагогічної діяльності вчена вважає адаптацію вихованців у колективі однолітків у процесі художньо-творчої діяльності [7: 14].

На нашу думку, слушно нагадати, що сучасні проблеми особистісного розвитку людини за допомогою мистецтва було ґрунтовно досліджено відомим естетиком і мистецтвознавцем – Гербертом Рідом, який у середині минулого століття розробив оригінальну педагогічну концепцію «Виховання через мистецтво» («Education through Art») і тому згодом, в якості почесного президента очолив «Міжнародне товариство виховання через мистецтво» (INSEA), яке довгі роки вирішувало зазначені проблеми [9].

Концепція Г. Ріда базувалася, передусім, на послідовній теорії Платона – «Мистецтво має бути основою виховання». Проте, дослідник вважав, що вчення Платона про виховання, на жаль, ніколи не мало ні правильного розуміння, ні поцінювання і тому помилково було проголошено утопічним. Хоча об'єктивно формула мудрого філософа відносно того, що будь-яке виховання (інтелектуальне, моральне, фізичне), водночас, міцно пов'язане з естетичним, підтверджує його основну мету – розвиток цілісної людини, гармонії духу і тіла, добродієності й краси.

До того ж, у своїй праці «Виховання через мистецтво» Г. Рід переконливо зауважив, що передусім має на меті перевести міркування Платона про роль мистецтва у розвитку людської особистості на сучасну педагогічну мову. Відтак, наріжним питанням для вченого стало практичне приведення у відповідність інтелекту й чуттєвості людини, її особистісного розвитку засобами мистецтва. При цьому, естетичне виховання розумілося не лише як естетичне сприйняття, але, перш за все – як творчість.

До прикладу, він вважав, що «виховання через мистецтво» дозволяє кожному виражати назовні «сховане» у психіці в такий спосіб, як це робить людина-митець. Більше того, – Герберт Рід називав «виховання через мистецтво» панацеєю для сучасного суспільства та рекомендував використовувати його як універсальні ліки, котрі сприятимуть гармонійному розвитку не лише окремої особистості, але й суспільства в цілому [9: 82].

Відомо, що завдання мистецтва полягають в: усвідомленні особою явищ художньої культури та їх ролі в житті людини, суспільства; вихованні активного естетичного ставлення до явищ дійсності та мистецтва; систематичному і цілеспрямованому розвитку візуального та естетичного сприймання; формуванні практичних навиків та умінь у різних видах творчої діяльності; виявленні та удоскона-

ленні художньо-творчих здібностей; послідовному формуванні культури та цілісному креативному розвитку особистості.

Вибір розгляду арт-педагогічних засобів для розвитку креативності особистості був не випадковим, оскільки наше сьогодення підтверджує положення про важливість взаємозв'язку мистецтва та особистості. Адже мистецтво впливає на особистість, певною мірою виховуючи та удосконалюючи її, а особистість знаходить у мистецтві задоволення широкого діапазону важливих для неї потреб й підтримує певну емоційну стійкість. Але насамперед мистецтво сприяє входженню людини у світ краси, стає для неї важливим орієнтиром щодо певних пізнавальних і культурних цінностей.

Існує декілька підходів до розв'язання окреслених проблем. Так, з психологічного погляду метою арт-педагогіки є створення умов для активізації особистісних змін та психологічна підтримка людини у цих змінах (самосвідомості, «Я-концепції» цілісності особистості, самопізнання і саморегуляції, самоствердження). З особистісного – «вираження суб'єктивного емоційного ставлення, поглядів, цінностей, переконань, ...а також сприйняття, переживання та аналіз досвіду...» [5: 94].

З педагогічної точки зору можливо здійснювати відображення власних моральних принципів, теоретичних міркувань, передавати практичний досвід іншим, формувати сенситивність, рефлексію, толерантність, відкритість новому досвіду та спроможність удосконалювати відповідні уміння. З технологічного погляду – уможливорюється оптимальний підбір необхідних матеріалів, систематизація часових ресурсів, визначення опорних питань для обговорення внутрішнього плану творчої роботи, що підтверджує наявність взаємозв'язку особистісної, психологічної, педагогічної та технологічних складових арт-педагогіки в її змістовому наповненні.

Нині технологічна функція арт-педагогіки бачиться особливо актуальною перш за все тому, що активізує творчі можливості кожної людини завдяки інтеграції психолого-педагогічного впливу на особистість. У такому сенсі арт-технології можуть успішно застосовуватися не тільки в якості інструмента для колективної інтерактивної «арт-педагогіки», але і як мотиваційний фактор для самореалізації у креативній діяльності кожної окремої особистості.

Справедливо називаючи методика «прикладною наукою», академік С. Гончаренко пропонує замість застарілого терміну «методика викладання» користуватися більш точним терміном «технологія» та відносить до неї дослідження змісту навчання, процесу викладання й процесу учіння.

Останнім часом в Україні саме термін «технології» фігурує у поняттєвому апараті широкого кола вчених (І. Бех, С. Гончаренко, О. Пехота, О. Савченко, С. Сисоєва, А. Ситченко, Л. Тарасова).

Деякі з відомих освітніх технологій, за нашою ініціативою, було класифіковано як «креативні освітні технології (з огляду на їх креативну спря-

мованість, творчоактивізуючі цілі й розвивально-виховний характер та безпосереднє використання у навчально-виховному процесі різних видів мистецтва і творчої діяльності). До таких технологій було віднесено: особистісно-зорієнтовану технологію, технологію саморозвитку (за М. Монтесорі); технологію розвивального навчання; технологію формування творчої особистості; проектно-моделюючу технологію; нові інформаційні технології; технологію колективної творчої діяльності та виховання (за І. Івановим); технологію створення ситуації успіху (за А. Белкіним); інтеграцію різних видів мистецтва в полі художнього розвитку особистості (за Б. Юсовим і Г. Шевченко).

На нашу думку, до креативних освітніх технологій безсумнівно варто долучити й так звані арт-технології. Адже, як свідчить досвід, саме арт-технології уможливають естетичне сприйняття краси рідного краю, людських стосунків, багатьох естетичних предметів, що оточують кожного з дитинства, і тому мають визначальний вплив на творчий розвиток особистості та формування у неї естетичних почуттів, ідеалів, смаків, потреб, оцінок.

Арт-технології вмщують велику кількість різноманітних підходів, технік, форм і методів для творчого й експресивного самовираження особистості. Серед них: образотворчість, символдрама, театралізація, музична терапія, пластикодрама, казкотерапія, робота з різноманітними природними матеріалами, зокрема, камінням, склом, металом, піском, або пластиліном чи глиною.

Завдяки арт-технологіям глибоко вивчається та активно використовується сам процес творчості, як спосіб дослідження реальності і пізнання чогось нового, досі не відомого. Поряд з традиційними художніми техніками, матеріалами та образотворчими формами, які до того використовувалися у малярстві, графіці, скульптурі, декоративно-ужитковому мистецтві професійними митцями та звичайними людьми-аматорами, все активніше застосовуються ще й такі, як: ассамбляж, хеппенінг, перформанс, інтерактивні інсталяції, а ще й ленд-арт, стрит-арт, кібер-арт, флора-арт та інші.

Окрім того, для прикладу, нині в арт-технологіях образотворче мистецтво вдало асимілюється з такими художньо-виражальними засобами, як: кіно (відео), телебачення, голографія, комп'ютерна графіка, композиції у режимі 3-D, художня фотографія та фото-селфі.

Іншими словами, арт-технології допомагають вивчати особливості різних за розвитком людей, серед яких можуть бути не лише особи з високим рівнем цілеспрямованості та мотивації щодо оволодіння знань, необхідних перш за все для досягнення мети, але і так звані «дивакі», зазвичай відмінні від інших, хоча і володіючі чималими творчими ресурсами та водночас маючі сильну мотивацію у використанні нових або просто цікавих можливостей.

На увагу заслуговують факти щодо деяких вітчизняних досвідчених й молодих викладачів та вчителів образотворчого мистецтва, які особливо успішно і результативно використовують засоби

арт-технологій у своїй творчо-педагогічній діяльності в умовах загальноосвітніх та вищих навчальних закладів України. Серед них: Т. Колесниченко (м. Севастополь), Н. Панченко (м. Київ), Л. Полторак (м. Херсон), Т. Саєнко (м. Полтава), О. Сорока (м. Тернопіль), Г. Шкаберина (Запорізька обл.), Л. Фесенко (Житомирська обл.).

З метою визначення оптимального балансу використовуваних у педагогічній практиці арт-технологій та творчо спрямованих креативних технологій було з'ясовано, що більшість вихідних положень як арт-технологій, так і креативних освітніх технологій багато у чому співпадають та доповнюють одна одну. У тому числі:

- у реальній актуалізації «Я-концепції», або усвідомленні кожною особистістю власної суб'єктної цінності, соціальної та культурної ідентифікації, життєвого і творчого самовизначення;
- у цілеспрямованому та послідовному формуванні естетичних потреб, оцінок, смаків особистості засобами мистецтва, а також розвитку уяви, образного й асоціативного мислення;
- у забезпеченні розвитку креативності особистості, що включає експериментування з новими ідеями, напрямками, підходами, матеріалами, техніками.

Отже, проблеми арт-технологій та розвитку креативності особистості на сучасному етапі набувають особливої актуальності, оскільки за допомогою арт-технологій можна глибоко вивчати й активно використовувати процес творчості, як спосіб дослідження реальності та пізнання чогось інноваційного, досі не відомого.

Такий аспект сутності «арт-технологій» суттєво впливає на розгляд феномену «креативність», передусім з точки зору визначення найефективніших способів розв'язання актуальних теоретичних і практичних психолого-педагогічних проблем; творчого комбінування інноваційних видів діяльності зі звичними й усталеними; нестандартного використання набутих особистістю знань, умінь та досвіду у процесі творчої самореалізації.

Нині стосовно виникнення креативності або креативних здібностей людини називаються дві основні гіпотези. За першою з них, висунутою в останній третині ХХ ст. відомим ученим Арнольдом Барнеттом, це пов'язано з поступовими й довготривалими змінами у культурному та демографічному розвитку людської цивілізації [2]. За іншою, висловленою вже у перші роки ХХІ ст. сучасним дослідником-антропологом Робертом Клайном, – креативність виникла понад 50 тисячоліть, тому внаслідок раптової генетичної мутації у людському мозку.

З-поміж широкого кола вчених, які здійснили вагомий внесок у детальне дослідження проблем креативності, бачиться необхідним виділити відомого ученого-психолога Дж. Гілфорда, який у першій половині минулого століття фактично став засновником нової наукової галузі – психології креативності. Наразі вперше термін «креативність» було уведено в науково-поняттєвий апарат психологічних досліджень саме цим ученим [8].

Варто згадати й те, що Дж. Гілфорд у своїх теоретичних працях трактував поняття «креативності» або творчої обдарованості особистості передусім як сукупність творчих якостей особистості, котрі сприяють успішному творчому мисленню (у сенсі дії самостійної властивості мислення, котре не зводиться до інтелекту в його традиційному розумінні). Окрім цього, вивчаючи інтелектуальний потенціал особистості, його структуру та особливості, він виділив два, на його думку, базові типи мислення: дивергентний і конвергентний. Винятково цінним у його відкритті було те, що дивергентний тип мислення дослідник пов'язував із виникненням й продукуванням багатьох варіантів вирішення проблемних ситуацій на основі односторонніх вихідних даних та вважав цей тип мислення своєрідним «стрижнем» креативності,

На особливу увагу заслуговують параметри креативності, визначені Дж. Гілфордом [740]. Свого часу він спочатку виділив чотири основних параметри творчої обдарованості, серед яких були такі, як:

1) оригінальність – спроможність продукувати віддалені асоціації, незвичні відповіді;

2) образну адаптивність – як потребу змінювати стимули так, щоб сприймати у них нові можливості для використання;

3) семантичну спонтанну гнучкість мислення – спроможність втілювати різноманітні ідеї в нестандартних ситуаціях;

4) образну адаптивну гнучкість – спроможність змінювати форму відображуваного стимулу таким чином, щоб виявити у ньому нові ознаки й можливості для використання.

Але згодом Дж. Гілфорд дійшов висновку, що креативність доцільніше характеризувати за дещо іншими шістьма параметрами, як от: 1) здатністю до виявлення й формулювання проблем; 2) здатністю до генерування великої кількості ідей; 3) гнучкістю – здатністю до продукування найрізноманітніших думок; 4) оригінальністю – здатністю відповідати на подразники нестандартним способом; 5) здатністю вдосконалювати сприйманий (або маніпульований) об'єкт, додаючи певні деталі; 6) здатністю розв'язувати проблеми шляхом реалізації відповідних аналітико-синтетичних операцій.

Згодом услід за Дж. Гілфордом проблеми, пов'язані з розвитком креативності особистості, продовжили досліджувати як його сучасники, так і учені наступних поколінь (М. Айзенк, Т. Барішева, Д. Богоявленська, В. Вишнякова, Г. Гарднер, С. Гіппіус, Ж. Годфруа, С. Гончаренко, А. Грецов, С. Девіс, В. Дружинін, Л. Єрмолаєва-Томіна, А. Маслоу, Н. Рождественська, К. Роджерс, А. Роу, С. Рубінштейн, Б. Теплов, М. Холодна, В. Шадріков). Для згаданих учених проблема креативності набула надзвичайної ваги з огляду на важливе завдання, що гостро стало перед суспільством на сучасному етапі його розвитку, а саме: розробка та формування нових наукових підходів до організації та здійснення різноманітних форм навчання й виховання, становлення і розвитку творчих особистостей, спроможних до креативної діяльності у різних сферах життя.

Загалом у більшості наукових досліджень креативність розглядається як процес створення людиною чогось нового для суспільства або для себе з повною реалізацією ресурсів творчого мислення, інтелекту, інтуїції, уяви та творчих здібностей.

Нині існує чимало визначень креативності як певної протилежності стандартності, конформності та звичайності. Серед них привертають увагу:

- креативність – як особливий різновид творчого мислення;

- креативність – як спроможність створювати щось нове, оригінальне та незвичайне;

- креативність – як відкритість до нового життєвого чи іншого досвіду, особистісна незалежність, оригінальність, самобутність;

- креативність – як здатність продуктивно діяти у невизначених, проблемних ситуаціях, в яких відсутні підказки, інструкції та якісь гарантії успіху.

А ще креативність, на думку Т. Барішевої, – «інтегральна властивість особистості, творчий потенціал, творчі можливості людини, які проявляються в інноваційних перетвореннях у всіх сферах життя – мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності та т.д., структура креативності включає в індивідуальних варіантах своєрідне та унікальне сполучення мотиваційних, емоційних, інтелектуальних, екзистенційних, комунікативних креативних якостей, а також компетентність» [3: 122].

Можна пересвідчитися у тому, що ширше за інші розповсюджена думка, що креативністю слід вважати власне творчі здібності індивіду, якому притаманна готовність до створення принципово нових ідей, об'єктів чи предметів, котрі певною мірою не схожі на традиційні або усталені зразки, а також здатність особи вирішувати проблеми, котрі виникають у середині статичних схем. Або, як справедливо підкреслював засновник гуманістичної психології А. Маслоу, «креативність – це творча спрямованість особистості, дарована їй від природи, але нерідко не збережена нею під впливом обставин або оточення. Окрім того, він, визначаючи зміст поняття «креативність» як прагнення до творчості, називав її «неодмінним атрибутом самоактуалізації, котру можна називати власне творчим ставленням до життя» [417: 298].

У цілому можна пересвідчитися, що в якості креативної особистості дослідники трактують власне таку особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідні у процесі актуалізації творчого потенціалу додаткові творчі якості, які сприяють досягненню високих результатів в одному чи декількох видах творчості або життєдіяльності.

Значною мірою погоджуючись з наведеними раніше поглядами різних дослідників стосовно креативності, вважаємо за необхідне доповнити їх власною інтерпретацією сутності даного феномену, зазначивши, що під креативністю насамперед ми маємо на увазі високо розвинену спроможність особистості до цілісного акту творення у будь-якій без винятку сфері людської життєдіяльності.

Розробка технологій розвитку креативності, до яких безсумнівно належать і арт-технології, базу-

ється на засадах наукових та методичних джерел з галузей: загальної педагогіки, педагогіки і психології професійної освіти, мистецької освіти, розвитку творчої особистості, колективної творчої діяльності та теорії творчості (Ю. Бабанський, І. Бех, Л. Виготський, Дж. Д'юї, І. Зязюн, А. Макаренко, А. Маслоу, М. Моляко, О. Пехота, Ж. Піаже, Я. Пономарьов, В. Радкевич, Н. Рождественська, О. Рудницька, В. Роменець, С. Сисоєва, В. Сухомлинський, Г. Шевченко, Б. Юсов).

Значною мірою на здійснення розвитку креативності особистості вплинули концептуальні погляди про пріоритетну роль досвіду в освіті Джона Д'юї – видатного прибічника прогресивної освіти ХХ ст., розробника концепції філософії освіти і експериментального методу дослідження. Тому цілком логічним уявляється те, що при плануванні розробки розвитку креативності особистості має враховуватися слушна думка Дж. Д'юї відносно того, що «висновки про ідеї слід робити, беручи до уваги не тільки їх виникнення, але й наслідки застосування» [4: 7].

Висновки і перспективи. З огляду на зазначене, можна констатувати, що при здійсненні розвитку креативності особистості мають бути враховані можливості здійснення певних ситуаційних корекцій, якими є обставини, котрі впливають зі змісту такого дієвого по суті феномену, як «розвиток креативності», а саме: сприяння розвитку креативно мислити, діяти, генерувати нові ідеї та підходи і знаходити способи їх реалізації у будь-якій та найсприятливішій творчій діяльності.

Підсумовуючи сказане, здається вірогідним висновки стосовно важливості та безперечної необхідності активнішого використання в сучасній освітній практиці арт-технологій, спроможних забезпечувати розвиток креативності кожної особистості, сприяючи здійсненню її самоактуалізації та самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

1. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании / [Медведева Е. А., Левченко И. Ю., Комиссарова Л. Н., Добровольская Т. А.]. – М.: Академия, 2001. – 248 с.
2. Барнетт А. Род человеческий / Арнольд Барнетт; пер. с англ. И. В. Перевозчикова. – М.: Мир, 1968. – 280 с.
3. Барышева Т. А. Креативный ребёнок: диагностика и развития творческих способностей / Т. А. Барышева. – Ростов-н-Д.: Феникс, 2004. – 413, [2] с.
4. Дж. Д'юї. Досвід і освіта / Джон Д'юї; перекл. з англ. Марія Василечко. – Львів: Кальварія, 2003. – 84 с.
5. Кокоренко В. Л. Арт-технологии в подготовке специалистов помогающих профессий / В. Л. Кокоренко. – СПб.: Речь, 2005. – 101 с.
6. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / Абрахам Маслоу; [пер. с англ. Г. А. Балла]. – М.: Смысл, 1999. – 423, [1] с. – (Золотой фонд мировой психологии)
7. Таранова Е. В. Артпедагогический практикум по работе с дошкольниками: игры, упражнения, занятия. – Ставрополь: Ставропольсервисшкола, 2003. – 95 с.
8. Gilford J. P. Creative in the Arts // «Psychological Review». – Vol. 64. – 1957. – P. 110-118.
9. Read H. Education through Art // «Art and Architecture», 1959, Dez. – P. 15.

Стаття до редколегії надійшла 28 березня 2017 р.